

Актуальні проблеми соціальної сфери

збірник статей студентів і викладачів

Випуск 10

за заг. ред. Н.П. Павлик

Житомир, 2020

Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка

*Рекомендовано до друку рішенням
кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №8 від 12 березня 2020 року).*

Рецензенти:

Сейко Наталія Андріївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Мальцева Ольга Володимирівна – доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» (м. Маріуполь);

Гринько Вікторія Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

А 43 Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник статей студентів і викладачів / за заг. ред. Н.П. Павлик]. – Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2020. – Вип. 10. – 148 с.

Редакційний колектив: З.В. Залібовська-Ільніцька, Н.П. Павлик

Макет: Н.П. Павлик

За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

ЗМІСТ

Колос Ольга	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В МОЛОДИХ СІМ'ЯХ	8
Макарець Лілія	ДИТЯЧА БЕЗДОГЛЯДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	11
Сидоренко Марія	СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА СУІЦИДАЛЬНИХ НАМІРІВ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ	13
Ярошовець Таміла	ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ	18
Жданюк Оксана	АНАЛІЗ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЗДІЙСНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНИМИ В УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ 2018-2019 рр.	21
Годована Ірина	ПРОФІЛАКТИЧНІ МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ	24
Будзьяк Марина	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	27
Мирончук Едуард	СОЦІАЛЬНА РОБОТА ІЗ БАГАТОДІТНИМИ СІМ'ЯМИ	29
Карабанова Дарія	МЕТОДИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВА У СІМ'І	31
Лахнова Аліна	ПРОБЛЕМА ДИТЯЧОГО СИРІТСТВА В УКРАЇНІ	34
Назаренко Богдан	МАСШТАБИ ПОШИРЕННЯ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА	35
Котловий Сергій	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ: ЗМІСТ І МЕТОДИ	37
Бовсуновська Інна	СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ	39
Вігура Ольга	ГЕНДЕРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНСТВА	41
Котлова Людмила	ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ	43
Павлик Надія, Золотюк Людмила	СУЧАСНА ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УМОВАХ РОБОТИЗАЦІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ	46
Фільчук Тетяна	ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТІСНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	55
Омельчук Тетяна	ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ	57
Нестерова Ангеліна	СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СІМ'І: ЕТАПИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	60
Горохівська Марина	ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	62

Брайткрайц Аліна	ПРОФОРІЄНТАЦІЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ	64
Вигівська Надя	ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ	66
Остапчук Дар'я	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ ТА ЇХ СІМ'ЯМИ	70
Ничипорук Тетяна	СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З БАГАТОДІТНИМИ СІМ'ЯМИ	73
Чувасова Юлія	ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	75
Катрук Катерина	ТЕХНОЛОГІЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ БАТЬКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	79
Володько Наталія	ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СІЛЬСЬКІЙ ГРОМАДІ	81
Сичевська Анна	ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ	83
Малецька Світлана	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ	85
Голян Анна	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ, ЯКІ ВИЙШЛИ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	89
Самчук Діана	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	91
Ільніцький Влад	ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ МАСАЖУ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ	94
Миرونчук Діана	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ, ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	96
Зелінський Богдан	ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ	97
Ніконенко Ганна	ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ	99
Столяренко Оксана	СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРИЙОМНОЮ СІМ'ЄЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	101
Пастошук Софія	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І	104
Остапчук Олена, Турський Вадим	ДОСВІД ЖИТОМИРЩИНИ У ЗДІЙСНЕННІ ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ	107
Філінська Дар'я	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ	111
Кривобок Анна	ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ	113

Радченко Вікторія	МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ У ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ	115
Розбіцька-Голуб Вероніка	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ	117
Ковтонюк Вікторія	АНІМАТОРСТВО У РОБОТІ З ЛЮДЬМИ ЗРІЛОГО ТА СТАРЕЧОГО ВІКУ	119
Вігура Ольга	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ АЛКОГОЛЬНОЇ ТА НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ	122
Бовсунівська Тетяна	СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ СТУДЕНТСЬКИХ СІМЕЙ	124
Сіталов Дмитро	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ СІМ'ЯМИ	126
Ситняківська Світлана, Літяга Інна	EVENT-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»	128
Залібовська-Ільницька Зоя	СОЦІОКУЛЬТУРНА АНІМАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	130
Іллїна Ольга	НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА»: МЕТА І ЗМІСТ	134
Коляденко Світлана, Каленська Віталїна	МІЖПРЕДМЕТНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНУ «ГЕШТАЛЬТ»	136
Безсмертна Вікторія	ЖИВА БІБЛІОТЕКА ЯК МЕТОД НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	139
Пастошук Софія	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	141
Ничипорук Тетяна	СТАН ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	143
Колос Ольга	ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ХОДІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	145
Малецька Світлана	СИНДРОМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	147

Авторка статті:

Людмила Котлова,

кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології розвитку та
консультування

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ

Активізація та стимулювання розвитку моральної самосвідомості громадян розглядається сьогодні як один із пріоритетних напрямів покращення ефективності формування соціальних компетентностей особистості для подолання життєвих труднощів.

Як вказують дослідження науковців (І. Бех, І. Булах, Р.Павелків, Ф.Райс) підлітковий вік є значущим у формуванні моральної самосвідомості, оскільки відбувається розширення моральних знань, удосконалення моральної рефлексії та саморефлексії, моральної саморегуляції, зростає проінформованість про етичні норми поведінки [1; 2; 3; 4; 5]. Підліток співвідносить власні моральні вчинки із вчинками однолітків, батьків, дорослих. Це період одночасно є критичним у закладанні моральної поведінки на майбутнє, адже може бути як позитивний розвиток моральної самосвідомості так і негативний. На старших підлітків вже не діє страх бути покараним, читання моралей, вони активно співвідносять почуте з побаченим, пережитим тощо.

Одним із основоположників вивчення моральної самосвідомості в підлітковому віці є Л. Виготський, який вважає, що розвиток функції самосвідомості та моральної самосвідомості здійснюється в шести напрямках, з яких і складаються основні моменти, що характеризують структуру самосвідомості підлітка [3].

Перший напрям – це зростання і виникнення власного образу. Підліток починає усе більш «обґрунтовано» пізнавати себе. Другий напрямок в розвитку свідомості та моральної самосвідомості це процес інтеріоризації (перехід із зовнішнього у внутрішнє). Згідно Л. Виготського, у своїх дослідженнях А. Буземан встановив, що діти спочатку знають лише власне тіло, а лише в 12-15 років у них виникає розуміння, що існує внутрішній світ і у інших людей. Власний образ переноситься в середину, спочатку охоплює сон і почуття. Важливо, що розвиток у даному напрямку не йде паралельно із збільшенням самосвідомості у першому напрямку [3]. Третій напрям – це інтеграція. Підліток все починає усвідомлювати себе як одне ціле, окремі риси все більше стають в його самосвідомості рисами характеру та частиною цілого. Четвертий напрям розвитку самосвідомості, в тому числі і моральної, є відмежовування власної особистості від оточуючого світу, усвідомлення відмінностей та унікальності своєї особистості. Надмірний розвиток самосвідомості, на думку вченого, може призвести до замкнутості, до глибоких, тяжких переживань відокремленості, що часто відрізняє підлітковий вік. П'ята лінія розвитку полягає в переході до роздумів про себе за внутрішніми моральними критеріями, які починають застосовуватися підлітком для оцінки своєї особистості і, які запозичуються ними з «об'єктивної» культури. Дитина пишається тим, що вміє робити, завдяки чому вона може отримати повагу дорослих. Під впливом дорослих, які висувають формулу «ти повинен нам підкорюватися», дитина вступає в стадію оцінки,

яка визначається тим, що хочуть від нього дорослі. Багато підлітків, особливо дівчатка, зупиняються на стадії моралі покори [3].

Наступна стадія розвитку призводить до колективної моралі і досягається до 17 років. Шоста і остання стадія розвитку самосвідомості підлітка полягає в збільшенні інтеріндивідуальної варіації. По мірі усе більш зрілого розвитку задатків і значного впливу середовища люди все менш стають схожими один на одного. Таким чином, утворюються три основні моменти, які характеризують самосвідомість та моральну самосвідомість у перехідному віці: 1) рефлексія, 2) встановлення зв'язку між розвитком самосвідомості і соціальним розвитком підлітка, 3) самосвідомість [3].

У своїх працях А. Хвостов зазначав, що моральна самосвідомість підлітків має складну структуру. Він виділив моральні цінності, принципи, концепції «аморальності», боргу та справедливості, уявлення про моральні якості особистості. Науковець вважає, що ці компоненти визначають вирішення моральних конфліктів, ставлення до норм поведінки, в тому числі до норм ввічливості та тактовності [6]. Потреба підлітка зайняти положення, що відповідає його уявленням про себе, може вплинути на його поведінку, змінити ставлення до старших. У свою чергу, успіхи в навчальній діяльності можуть виступати як засоби самоствердження. Посилення соціальних контактів і визначення власної позиції в групі знаходить своєрідне вираження в стосунках з дорослими у вигляді негативних реакцій на їх вимоги (упертість).

Встановлення тісніших відносин з однолітками проявляється в тому, що утворюються малі групи; їх члени проводять разом час, діляться враженнями, активно підтримують і захищають один одного. В цей час у хлопців складаються критерії, за допомогою яких визначаються їх симпатії і по яких вони вибирають собі друзів, оцінюють себе. У п'ятих класах, наприклад, хлопчики віддають перевагу сильнішим, спритнішим, вольовим друзям.

У цьому віці відбувається соціальна переорієнтація особистості, яка проявляється в появі «комплексу дорослості». Новий тип соціальних контактів, зачіпаючи моральну сферу стосунків, починає регулюватися складнішим набором особистісних якостей. Разом з вольовими сюди входять різного роду моральні якості і оцінки. Перехід на новий ступінь соціального розвитку вимагає більш високого рівня самосвідомості, виділення і формування саме тих властивостей, які забезпечують взаємовідносини, що складаються. Оскільки для старшого підлітка особливу значущість має світ дорослих, ставлення і оцінка останніх роблять вирішальний вплив на розвиток його самосвідомості. У цей період рівень самооцінки підлітка характеризується значними коливаннями під впливом педагогічних дій. Старший підліток виявляє підвищену чутливість до моральних вчинків дорослих, особливо до прояву доброти, справедливості по відношенню до нього [5].

Вагомий внесок у дослідження проблеми формування моральної самосвідомості підлітка здійснила І.Булах, яка створила психологічну модель становлення моральної самосвідомості підлітка як основи його особистісного зростання. Психологічними механізмами становлення моральної самосвідомості в цьому віці, на думку дослідниці, є: моральна саморефлексія, моральна саморегуляція [2].

Таким чином, моральна самосвідомість в підлітковому віці має свої психологічні особливості, які варто враховувати під час навчання та виховання.

Використана література

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 340 с.
3. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М.: Изд-во Смысл, 2005. – 1136 с.
4. Павелків Р. В. Феноменологія морального розвитку особистості: детермінація, механізми, генезис: Монографія. – Рівне: Волинські обереги, 2009. – 368 с.
5. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Спб.: Питер, 2000. 624 с.
6. Хвостов А. А., Иванова А. А. Психология морального самосознания личности: Монография. – Краснодар: КГУ, 2001. – 290 с.